

Kalendarium - Historia Żydów

PRZED ERĄ WSPÓŁNĄ

2000-1700 Erec Israel - Patriarchowie: Abraham, Izaak i Jakub. Przymierze.

1700-1300 Egipt - Żydzi w niewoli.

c. 1280 Egipt - Exodus, objawienie na górze Synaj.

c. 1240 Erec Israel - Jozue zdobywa Kanaan.

c. 1200 Erec - Filistyni osiedlają się na wybrzeżu (Aszdod, Aszkelon, Gaza).

1200-1050 - Okres Sędziów: nowa grupa charyzmatycznych przywódców, którzy objęli przywództwo nad plemionami Izraela.

c. 1050 - Filistyni ruszają na wschód i pokonują Izraelitów. Arka Przymierza zostaje przez nich zdobyta. Działalność Samuela.

c. 1020-1000 - Powstaje monarchia - Saul pierwszym królem Izraela.

c. 1000 - Dawid zostaje koronowany w Hebronie.

c. 990 - Dawid zdobywa Jerozolimę i wprowadza do niej Arkę Przymierza.

965 - po śmierci Dawida, królem zostaje jego syn Salomon.

c. 950 - Salomon buduje Pierwszą Świątynię.

928

- po śmierci Salomona jego syn Roboam zostaje królem. Nie udaje mu się zapanować nad północną częścią kraju. Powstają dwa żydowskie państwa: Juda na południu i Izrael na północy.

722 - Assyria podbija królestwo Izraela (Samarję).

720 - Sargon II czyni z Samarii prowincję asyryjską.

715 - Juda przechodzi reformy wprowadzane przez Ezechiasza.

701 - król assyryjski, Sanherib, pustoszy północną część Judy. Za olbrzymią sumę rezygnuje z oblężenia Jerozolimy.

704 - wbrew radom Izajasza Ezechiasz przyłącza się do powstania przeciwko Assyrii.

604 - Juda wpada pod kontrolę Babilonii. Staje się wasalem.

608-598 - 601: Jehoiakim buntuje się przeciwko Babilonii.

597 - Armia babilońska kładzie kres rebelii. Pierwsze wygnanie babilońskie.

589 - wbrew radom proroka Jeremiasza Zedekiasz decyduje się na bunt przeciw Babilonii.

587/6 - Wojska Babilonii pustoszą Judeę, Świątynia Salomona zostaje zniszczona. Tysiące idą do Babilonu na wygnanie.

586 - zabicie gubernatora Gedaliasza.

582 - Po śmierci Gedaliasza Izraelici zostają wygnani do Babilonu.

539 - Armia babilońska zostaje pokonana przez Persów.

538

- król perski, Cyrus, pozwala wygnańcom z Judei powrócić do kraju i odbudować Świątynię, o ile pozostaną lojalni względem niego.

c. 515 - zbudowana zostaje Druga Świątynia.

c.

445 - Nehemiasz, wysoko sytuowany przedstawiciel Żydów na dworze perskim, dowiaduje się, że społeczność żydowska w Judei jest w bardzo trudnej sytuacji. Prosi o zgodę na opuszczenie dworu, by móc pomóc współbraciom. Po przyjeździe do Jerozolimy, rozpoczyna odbudowę murów miejskich. Następnie przystępuje do reform, mających na cel wzmocnienie i zjednoczenie Żydów.

330-332 - Aleksander Macedoński podbija imperium perskie, w tym Judeę i Samarię.

323-322 - Po śmierci Aleksandra Macedońskiego Judea przechodzi pod kontrolę jednego z jego dowódców, Ptolemeusza.

c. 200 - król Syrii, Antioch III z dynastii Seleucydów, po długotrwałej wojnie, przejmuje kontrolę nad Judeą.

c.
175 - Antioch IV zachęca swoich podwładnych do hellenizacji. Wielu Żydów pozytywnie odpowiada, co rozpoczyna okres silnej hellenizacji szczególnie w wyższych warstwach społecznych Jerozolimy.

c.
170-165 - Hellenizacja przestaje być dobrowolna. Zakazane zostaje praktykowanie judaizmu. W odpowiedzi wybuchają powstanie Machabeuszy.

164 - Juda Machabeusz zdobywa Jerozolimę i ponownie wyświęca Świątynię.

152 - Jonatan, brat Judy Machabeusza ogłasza się najwyższym kapłanem.

104 - Siła Machabeuszy staje się coraz większa. Do tytułu najwyższego kapłana dodany zostaje tytuł królewski.

67-63
- Stopniowa degeneracja, przemiana Machabeuszy w skonfliktowaną grupę udzielnych książąt, kulminuje w wojnie dwóch braci o tron Judei. Z okazji korzystają Rzymianie i obejmują kontrolę nad Judeą.

40 - Herod zostaje wyznaczonym przez Rzymian królem Judei.

ERA WSPÓŁNA

(do końca XX wieku)

4 - Herod umiera, a Judea zostaje podzielona pomiędzy jego synów.

6
- Rzymianie nie zaakceptowali Archelaosa, głównego następcy Heroda. Został skazany na wygnanie, a teren, który władał został oddany w bezpośrednią kontrolę rzymskich gubernatorów. Judea zostaje rzymską prowincją. Rodzi się ruch zelotów, który doprowadzi w końcu, ok. 60 lat później, do wielkiego powstania przeciwko Rzymowi.

c. 30 - śmierć Jezusa z Nazaretu.

38 - antyżydowskie rozruchy w Aleksandrii.

50 - śmierć Filona z Aleksandrii.

66 - wybuchają powstania przeciwko Rzymowi. Rzymski garnizon w Jerozolimie zostaje zmasakrowany

przez zelotów.

67 - Wespazjan prowadzi legiony rzymskie do Galilei w celu zduszenia powstania.

c.
68-69 - Johanna bez Zakkai, zgodnie z legendą, zostaje przemycony przez mury oblężonej Jerozolimy i zakłada swą akademię w Jawne. Jego następcą zostanie Rabbi Gamaliel.

70 - Tytus, syn Wespazjana, oblega Jerozolimę. Świątynia zostaje zniszczona 9. dnia miesiąca aw. Jerozolima zostaje spustoszona.

73
- ostatnim epizodem rewolty przeciw Rzymowi było oblężenie Masady, zakończone (najprawdopodobniej) popełnieniem zbiorowego samobójstwa przez jej obrońców.

115-117
- różne społeczności znajdujące się pod władzą Rzymu stawiają krótkotrwałe opór. Bunt wybuchają w Mezopotamii, północnej Afryce, Aleksandrii i na Cyprze.

c.
130-2 - cesarz Hadrian podejmuje decyzje, które budzą wzburzenie wśród Żydów - zakazane zostaje obrzezanie, odbudowana przez pogan ma zostać Jerozolima.

132-135
- w roku 132 wybuch powstanie dowodzone przez Bar Kochbę. Początkowo Żydzi odnoszą sukcesy i zmuszają Rzym do ściągnięcia odwołów z odległych prowincji. Ostatecznie powstanie zostaje stłumione.

135
- w ostatnich fazach powstania Rzymianie zabijają niektórych wybitnych Żydów, między innymi Rabbiego Akiwę. Jerozolima staje się miastem pogańskim o nazwie Aelia Capitolina. Życie żydowskie przenosi się w północne rejony kraju. Sanhedryn przestaje zbierać się w Jawne, a kilka lat później wyłoni się w Galilei.

c.
195 - pod koniec II wieku przywódcą Sanhedrynu był jeden z największych autorytetów rabinicznych wszechczasów - rabbi Juda Hanasi. Udało mu się nawiązać przyjazne stosunki z Rzymem, co wykorzystał, między innymi, do budowy autorytetu Sanhedrynu.

c. 200-215 - jednym z największych osiągnięć Rabbiego Judy była ostateczna redakcja Miszny.

212 - Żydom zostają przyznane prawa, jakimi cieszyli się inni obywatele Rzymu.

c. 219 - powstaje akademia w Surze.

C.
313-315 - rzymski cesarz Konstantyn, który uczynił z chrześcijaństwa oficjalną religię Rzymu, zaczyna w tych latach wprowadzać antyżydowskie prawa.

C.
326-335 - Konstantyn wraz ze swą matką Heleną rozpoczyna budowę wielu kościołów w Palestynie, by oznaczyć miejsca święte dla chrześcijaństwa. W tamtym okresie powstaje kościół Świętego Grobu, a także kościół Narodzenia w Betlejem.

360-363
- cesarzem zostaje Julian, zdecydowany zwolennik kultury helleńskiej. Był on bardzo przychylny Żydom i obiecał wyrazić zgodę na odbudowę Świątyni. Żydzi zaczęli na powrót osiedlać się w Erec i samej Jerozolimie.

C.
385 - w tym czasie rozpoczyna się nowy okres antyżydowskich działań rzymskiego imperium. Pełne nienawiści do Żydów nauki głosi jeden z Ojców Kościoła, Jan Chryzostom w Syrii. Spalonych zostaje kilka synagog (Callinicum, Mezopotamia, 388), zdarzają się wypędzenia i nawracenia pod groźbą śmierci. W 415 zostaje zakazane budowanie nowych synagog na terenie cesarstwa.

c. 400 - pod koniec IV wieku zakończona zostaje redakcja Talmudu Jerozolimskiego.

450-470 - prześladowania Żydów w Babilonii.

499 - ukończenie Talmudu Babilońskiego

513-520 - w Babilonii powstaje autonomiczne państwo żydowskie, które zostaje zniszczone po 7 latach istnienia.

576 - we Francji Żydom daje się wybór: wygnanie albo konwersja.

C.
600 - papież Grzegorz wyznacza oficjalną kościelną politykę wobec Żydów. Kładzie on nacisk na nawracanie Żydów. Równocześnie domaga się sprawiedliwego traktowania Żydów, potępia niszczenie synagog i nawracanie siłą.

613 - Wizygoci w Hiszpanii zmuszają Żydów do konwersji lub opuszczenia kraju.

638 - Muzułmanie opanowują chrześcijańską Ziemię Świętą. Żydom pozwolono na powrót do Jerozolimy.

660-691 - w Jerozolimie zostają zbudowane Meczet Al-Aksa i Meczet Skały.

711 - Arabowie opanowują Hiszpanię. Żydzi często postępowali za armią i osiedlali się na zdobytych terytoriach.

c. 765 - w Babilonii rodzi się ruch karaitów.

c.
800 - w tym czasie Żydzi zaczynają powracać do północnej Europy. Zamieszkiwali te rejony w czasach cesarstwa rzymskiego, ale opuścili je po jego upadku. Ośrodkiem żydowskiego życia w tym rejonie stają się okolice Renu.

808 - Żydom zostaje przyznane prawo do osiedlenia się w marokańskim Fezie, otrzymują tam wydzieloną część miasta.

c.
970 - żydowskie życie rozwija się pod arabskimi rządami na terenie Hiszpanii. W Kordobie powstaje pierwsza wielka jesziwa na tych ziemiach. To początek wielkiej tradycji żydowskiego nauczania w diasporze.

1013

- w pierwszej połowie XI wieku upadła dynastia Ummajadów w Hiszpanii i kalifat rozpadł się na wiele mniejszych państw. Żydzi znacznie skorzystali na tej zmianie i rozpoczął się okres zwany często "złotym wiekiem" hiszpańskich Żydów. Niestety, podział kalifatu zwiastował także koniec żydowskiego życia na tych terenach - osłabienie państwa arabskiego otworzy drzwi dla rekonkwisty.

c.
1020 - w Egipcie, za panowania kalifa Al Hakima, rozpoczęły się prześladowania chrześcijan i Żydów. W rezultacie wielu przedstawicieli obu wyznań przeszło konwersję, inni opuścili kraj. Niektórzy Żydzi udali się do Jemenu.

1066 - Normanowie zdobywają Anglię. Wraz z nimi pojawiają się tam pierwsi w tym rejonie Żydzi.

c.
1070 - po okresie studiów w nadreńskich jesziwach do rodzinnego Troyes powraca jeden z najwybitniejszych żydowskich mędrców - Raszi. Zakłada własną szkołę, która zyska szczególną pozycję po zniszczeniu nadreńskich ośrodków nauki podczas pierwszej krucjaty.

1095-1096

- pierwsza krucjata wyrusza w kierunku Ziemi Świętej. Rycerze po drodze pustoszą ośrodki żydowskie w północnej Francji i nad Renem. Zamordowanych zostało ok 5.000 Żydów.

1099 - krzyżowcy oblegają, zdobywają Jerozolimę i masakrują jej mieszkańców.

1105 - śmierć Rasziego.

1141 - śmierć Judy Halewiego.

1144 - pierwsze oskarżenie o mord rytualny w angielskim Norwich.

1147-9 - Druga Krucjata, znowu towarzyszy jej fala przemocy przeciwko Żydom w Nadrenii.

1163 - Żydzi w Chinach. Żydom pozwolono na budowę synagogi w Kai-Feng.

1187-1192 - Jerozolima zostaje zdobyta przez muzułmanów pod wodzą Saladyna. Żydzi mogą ponownie osiedlić się w mieście.

1190

- w czasie Trzeciej Krucjaty rośnie religijna gorączka w Anglii. Towarzyszyły jej nastroje antyżydowskie. Najbardziej znaczny incydent miał miejsce w mieście Jork, gdzie Żydzi schronili się w zamku, by potem popełnić zbiorowe samobójstwo.

1204 - śmierć Mojżesza Majmonidesa.

c. 1220 - po raz pierwszy pojawia się legenda o "Żydzie, wiecznym tułaczem"

1240 - spalenie Talmudu w Paryżu.

1263 - dysputa w Barcelonie: Nachmanides spierał się z Pablem Christiani.

1288-93 - do roku 1293 większość Żydów z Neapolu opuszcza księstwo lub przechodzi konwersję

1290 - wypędzenie Żydów z Anglii.

1306 - wypędzenie Żydów z Francji.

1348-49 - epidemia dżumy w Europie. Żydzi byli częstokroć oskarżani o zatrucie studni. Zaatakowano wiele społeczności.

1391 - Masakry i przymusowe konwersje w Hiszpanii.

1478 - początki Inkwizycji w Hiszpanii.

1492 - wypędzenie Żydów z Hiszpanii.

1497 - wypędzenie Żydów z Portugalii.

c. 1500 - pojawia się język ladino.

1544 - Marcin Luter zwraca się przeciwko Żydom.

1556 - spalenie marranów w Ankonie.

1579 - Izaak Luria przybywa do Safed.

1590 - Marrani osiedlają się w Amsterdamie.

c. 1600 - rozwija się żydowska społeczność w Pradze.

1630-54 - rozwój osadnictwa żydowskiego w Brazylii. Największa społeczność powstaje w Recife.

1648 - pogromy na Ukrainie w czasie powstania Chmielnickiego.

1654 - Żydzi przybywają do Nowego Amsterdamu (Nowego Jorku).

1655 - Żydzi ponownie przybywają do Anglii.

1656 - wyklęcie Barucha Spinozy.

1657 - Żydzi mają prawo do osiedlania się w Danii.

1665 - Sabbataj Cwi ogłasza się mesjaszem.

1676-80 - tymczasowe wygnanie Żydów z Jemenu.

1677 - śmierć Barucha Spinozy.

1730 - społeczność żydowska w Nowym Jorku buduje pierwszą synagogę.

1755 - Jakub Frank ogłasza się następcą Sabbataj Cwi i mesjaszem.

1760 - śmierć Baal Szem Towa.

1764

- pierwsza alija chasydów. Do Ziemi Jisraela wyruszają Menachem Mendel z Przemyślan i Nahman z Horodenki wraz z uczniami. 13 lat później w ich ślady pędzi Menachem Mendel z Witebska.

1769 - spór Mosesa Mendelssohna z Lavaterem.

1772

- pierwsze ekskomunikowanie chasydów. Gaon z Wilna jest bardzo przeciwny chasydyzmowi i spory pomiędzy chasydami a Gaonem i jego zwolennikami będą trwały latami.

1783 - Moses Mendelsson wydaje "Jerozolimę" i swój przekład Tory na niemiecki.

1786 - umiera Mendelsson.

1789 - Rewolucja Francuska.

1791 - Zgromadzenie Narodowe przyznaje Żydom pełne prawa obywatelskie.

1791 - w Rosji zostaje wydzielony teren, na którym wolno osiedlać się Żydom.

1797 - umiera Gaon z Wilna.

1802 - zostaje wyznaczony pierwszy Naczelny Rabin w Anglii (Solomon Hirschel).

1807 - francuski Sanhedryn.

1812 - Żydzi otrzymują prawa obywatelskie i polityczne w Prusach.

1818 - świątynia reformowana w Hamburgu.

1821 - masakra Żydów w Grecji w czasie powstania Greków przeciwko Turcji.

1836 - cenzura nałożona na żydowskie książki w Rosji.

1837 - trzęsienie ziemi w Safed.

1844

- polityka Rosji wobec Żydów miała na celu doprowadzenie ich do jak największej asymilacji. Jednym z kroków na tej drodze było zniesienie instytucji kahału.

c. 1850 - wielu Żydów przybywa do San Francisco.

1854 - Frankel otwiera seminarium teologiczne w Breslau (Wrocław).

1858 - Lionel Rothschild zasiada w angielskim parlamencie.

1871 - pogrom w Odessie.

1881-82 - pogromy w południowej Rosji po zamordowaniu cara Aleksandra II.

1882-84 - fala emigrantów wyrusza do Erec Jisrael.

1885 - pierwsza konferencja rabinów reformowanych w Pittsburgu.

1891 - wypędzenie Żydów z Moskwy.

1891 - oskarżenia o mordy rytualne na Korfu prowadzą do opuszczenia tej wyspy przez większość Żydów.

1894

- początek sprawy Dreyfusa, która zakończy się oczyszczeniem go z wszelkich zarzutów w 1906 i głęboko podzieli społeczeństwo francuskie.

1895 - Teodoer Herzl wydaje "Der Judenstaat".

1897 - Pierwszy Światowy Kongres Syjonistyczny.

1897-8 - narodziny Bundu.

1903 - pogrom w Kiszyniowie.

1912 - powstaje partia Agudat Jisrael.

1914 - wybuch I wojny światowej.

1916 - powstają młodzieżowe organizacje syjonistyczne, jedną z najważniejszych z nich stanie się Haszomer Hacair.

1917 - rewolucja w Rosji.

1917 - Deklaracja Balfoura.

1922 - oficjalnie ustanowiony brytyjski mandat w Palestynie.

1922 - Mordechaj Kaplan zakłada Towarzystwo dla Rozwoju Judaizmu w Nowym Jorku. Są to początki ruchu rekonstrukcjonistycznego.

1924 - umiera Franz Kafka.

1929 - umiera Franz Rosenzweig.

1930-40 - czystki stalinowskie.

1933 - Adolf Hitler zostaje kanclerzem Niemiec.

1934 - początki nielegalnej imigracji do Palestyny.

1938 - Kristallnacht.

1939 - wybuch II wojny światowej.

1941-5 - Szoa.

1945 - kapitulacja Niemiec.

1945 - powstanie Yeshiva University w Nowym Jorku.

1947 - ONZ głosuje za podziałem Palestyny. Państwa arabskie odrzucają to rozwiązanie.

1948 - ogłoszenie niepodległości państwa Izrael.

1952-53 - pod koniec życia Stalina nasilają się działania antyżydowskie w Związku Radzieckim. Proces lekarzy.

1961 - proces Eichmanna w Jerozolimie.

1965 - umiera Martin Buber.

1967 - Wojna Sześćdniowa.

1973 - wojna Jom Kipur.

1982 - wojna w Libanie.

1985-1991 - Operacje Mojżesz i Salomon, dzięki którym w Izraelu znalazła się niemal cała żydowska społeczność Etiopii.

1987 - początek pierwszej Intifady.

1995 - zabójstwo premiera Rabina.

.....

Opracowała Barbara Krawcowicz